

Zeeland 1809

Landingen door het Engelse leger

Inleiding

Om een beter zicht te krijgen op de redenen voor de invasie op Walcheren, lijkt het noodzakelijk de situatie in Europa in het begin van 1809 wat nader te beschouwen.

Op verschillende plaatsen in Europa broeide de ontevredenheid, de Oostenrijkse, Pruisische en Russische legers hadden in de voorgaande jaren behoorlijke verliezen geleden, maar waren niet verpletterend verslagen. Ook op het Iberisch schiereiland heerste onrust en Franse legers probeerden daar de opstanden neer te slaan.

Tegen het midden van 1809 was Napoleon op verschillende fronten in actie, de keizer bevond zich zelf met zijn leger in Oostenrijk en was met zijn bondgenoten ook in gevechten gewikkeld in Polen, Italië, Portugal en Spanje. Engeland zag zich al sinds het begin van de negentiende eeuw bedreigd door een grote machtige staat aan de andere kant van het Kanaal en moedigde de ongeregelde heden aan door zoveel mogelijk financiële en militaire steun te verlenen. De gevolgen van Napoleons Continentale Stelsel¹ waren tenslotte ook voor de Britse handel voelbaar en met lede ogen zagen de Britten op de werven bij Antwerpen de Franse vloot groeien. Een sterke Franse vloot zou de Britse hegemonie op de wereldzeeën verstoren en indirect de eigen en op Frankrijk en Holland buitgemaakte koloniën bedreigen.

De Engelse bevelhebbers zagen begin 1809 dat Noordwest Europa niet optimaal verdedigd werd en begonnen in het geheim een landing in Zeeland voor te bereiden. Hoofddoel was de verovering van Vlissingen en Walcheren om zo de controle over de mondingen van de Schelde te verkrijgen en de vernietiging van Antwerpen en haar scheepswerven.

Een tweede argument voor een nieuw front in het noordwesten van Europa was om een hart onder de riem van de coalitiegenoten te steken en Napoleon te dwingen zijn troepen nog meer te verdelen. Het effect van dit argument viel echter in het niet toen Napoleon op 5 en 6 Juli het Oostenrijkse leger definitief versloeg bij Wagram.

De landing werd gepland eind mei – begin juni maar door verschillende omstandigheden werd het eind juli voordat een omvangrijke vloot uitvoer.

Napoleon had in het voorjaar van 1809 zijn broer Lodewijk, koning van Holland, al gewaarschuwd voor een invasie, in een brief van 11 Maart schrijft hij : *“ Draag zorg voor de verdediging van Holland en organiseer op zijn minst 20.000 man paraat onder de wapenen, zonder te rekenen op wat U in Duitsland en Spanje hebt, teneinde uw land te beschutten tegen elke inval, want de oorlog kan elk moment uitbreken. Al mijn troepen zijn ingezet en U zult beslist in de maand juni of september worden aangevallen.”*

Hij herhaalde zijn waarschuwing een maand later : *“ Roep mannen op, organiseer uw nationale gardes en uw troepen om U te verdedigen. Reeds lang houd ik niet op U dat te zeggen. Het zal niet lang meer duren voordat het onheil U zal treffen.”*

Lodewijk Napoleon was het echter niet met zijn broer eens, hij was van mening dat het Continentaal Stelsel slecht was voor de Hollandse economie en door oogluikend de handel tussen Holland en Engeland toe te staan, een aanval uit Engeland kon worden voorkomen, tevens was hij gekant tegen de dienstplicht, die hij bij werving van extra rekruten zou moeten invoeren.

Zeeland

Het koninkrijk Holland bestond in 1809 uit 11 departementen : Groningen, Vriesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Amstelland, Maasland, Brabant, Oost-Vriesland en Zeeland.

Zeeland bestond uit verschillende eilanden : in het noorden Schouwen – Duiveland, Philipland en Tholen, in het zuiden Walcheren, Wolphartsdijk, Noord- en Zuid- Beveland.

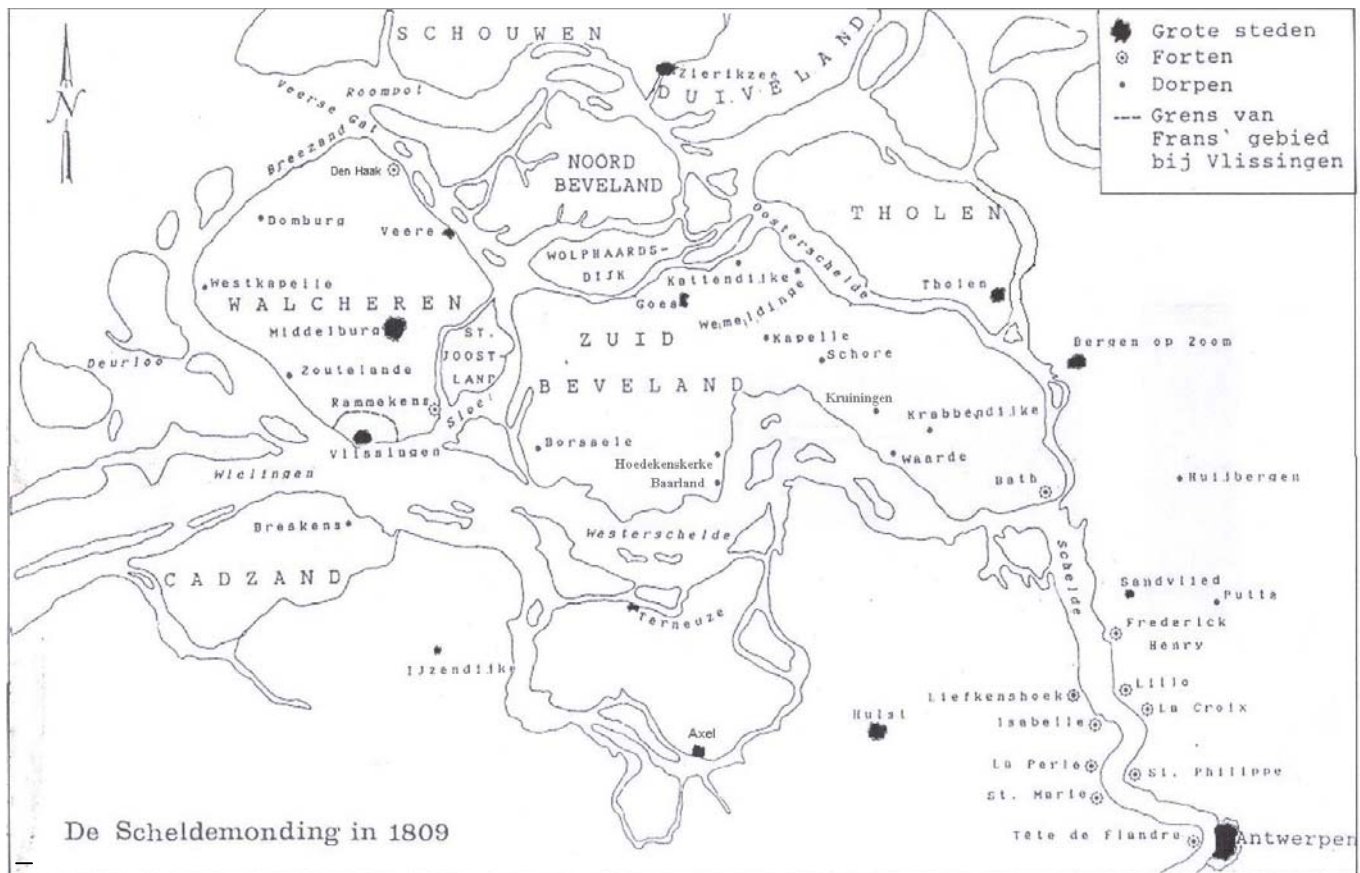
In het noorden werd het begrensd door het eiland Goeree-Overflakkee van het departement Maasland en in het zuiden door het eiland Cadzand en het land van Axel en Hulst van het Franse departement Schelde.

Walcheren was het economisch belangrijke middelpunt van Zeeland met de hoofdstad van het departement : Middelburg en de havensteden Vlissingen en Veere.

Vlissingen nam ook een strategisch sterke positie in, met haar kanonnen kon zij de monding van de Schelde bestrijken.

Vanwege deze positie was Vlissingen al in 1807² bij het keizerrijk ingelijfd en maakte deel uit van het Franse kustverdedigingssysteem.

Het economische verval van de achttiende eeuw en de invoering van het Continentale stelsel hadden de handel zowat stilgelegd en het ongezonde klimaat waarin de ‘Zeeuwse Koorts’ welig tierde, maakte in 1809 het leven op het eiland niet erg gemakkelijk.

Het Hollands leger in 1809

De totale sterkte van de in Holland aanwezige troepen was 11.324 man, waarvan 10.494 inzetbaar waren. (zie bijlage 1)

Op Walcheren bevonden zich het 5^e regiment van linie, Zeeuws Legioen genoemd, bestaande uit 1 bataljon van 855 man, waarvan er 759 actief dienst deden en het 3^e bataljon artillerie

Het bataljon infanterie was verdeeld in een compagnie voltigeurs en 7 compagnies van linie.

De compagnies waren als volgt over het eiland verdeeld: de 1^e compagnie te Zoutelande, de 2^e en 3^e te Middelburg, de 4^e te Westkapelle, de 5^e en 6^e te Veere, de 7^e te Domburg en de voltigeurs te Dishoek.

De artilleristen waren verspreid over de kustbatterijen die zich in de Nolle, de Vygeter, Dishoek, Zoutelande, Westkapelle, Nieuwland(aan het Sloe) en fort den Haak bevonden.

Het garnizoen in de stad Vlissingen(zie bijlage 2) bestond uit ongeveer 4000 man en stond onder bevel van de Franse gouverneur: divisiegeneraal Louis-Claude Monnet³, die opdracht had gekregen de lunetten A en B te verbeteren en versterken.

Het garnizoen was een mengelmoes van eenheden en nationaliteiten, het bestond uit een regiment Pruisen⁴; het 'Iers Legioen', 1e bataljon 'Colonials'⁵, ; bataljon Chasseurs Rentrés⁶, artillerie te voet, veteranen, artillerie veteranen, Hollandse Kanonnières⁷, 'Gardes-Côtes' (Kustwacht-artilleristen)⁸, depottroepen, 'ouvriers' (Franse militaire werklieden), mariniers, burger kanonnières en een eenheid 'Gewapende burgermagt'.⁹

De landing

In de nacht van 28 op 29 juli verscheen de Engelse vloot voor Walcheren, zij bestond uit 34 linesschepen, 8 'en flute'¹⁰ linesschepen, 22 fregatten, 34 oorlogssloepen, 5 bombardeergaljoten, 23 kanonneerbrikken, 82 kanonneerboten, 36 kotters en andere licht bewapende vaartuigen, in totaal 264 oorlogsschepen en 400 transportschepen, een legermacht van zo'n 40.000 man. (zie bijlage 3)

Sir Richard John Strachan¹¹ is opperbevelhebber van de vloot en John Pitt, Graaf van Chatham¹², voert de landstrijdkrachten aan. De seinpost in Domburg geeft het bericht van de aanwezigheid van de vloot door via seinposten langs de kust en bereikt de minister van Oorlog, generaal Cornelis Rudolphus Theodorus Krayenhoff,

nog diezelfde dag. Lodewijk Napoleon bevindt zich in Aken en wordt ingelicht. Ook in Parijs komt het bericht via seinposten aan.

Luitenant-Generaal Stewart John Bruce, eind mei tot bevelhebber van de troepen in Zeeland benoemd, geeft de 2^e en 3^e compagnie opdracht naar Oostkapelle op te rukken, ook de Fransen komen in actie en sturen brigadegeneraal Osten¹³ met het Ierse en koloniale bataljon naar Westkapelle. Als in de middag een deel van de vloot de Roompot opvaart en tussen Noord Beveland en Schouwen voor anker gaat, beseft men dat de landing bij Breezand zal plaatsvinden en laat hij de compagnies naar fort den Haak¹⁴ marcheren. De 2^e compagnie bivakkeert in het dorp den Polder¹⁵, de 3^e in het fort. Tegen de avond varen 40 tot 50 schepen richting Vlissingen, op het Schoonveld liggen er ruim 100 voor anker en ruim 80 schepen zijn voor anker gegaan op de Roompot. Bruce geeft de 7^e compagnie opdracht om tegen half drie 's nachts in den Polder aanwezig te zijn. Ook generaal Osten trekt met zijn troepen naar Breezand, in de loop van de 30^e juli krijgt hij versterking van het 2^e Pruisische bataljon. Bruce heeft nu in totaal zo'n 350 man bij fort den Haak en Osten ruim 1200 inclusief 4 zesponders. Osten probeert Bruce te bewegen gezamenlijk tegen een eventuele landing op te treden, maar Bruce gaat hier niet op in.

De voltigeurs, 1^e en 4^e compagnie en een halve compagnie artillerie uit Westkapelle, krijgen de dertigste 's morgens om acht uur opdracht naar het Sloe te trekken en zich daar te verschansen. Bij het Sloe liggen 50 hoogaarzen om de troepen naar Zuid Beveland te kunnen overzetten.

De 30^e juli, tegen half tien 's morgens, komen nog meer Engelse schepen aan voor de kust van Walcheren en gaan voor anker voor het Veeregat. De voorbereidingen voor de landing beginnen met een hevig bombardement, waarbij ook Congreves-raketten worden gebruikt.

Rond half vijf 's middags landen op het strand bij Breezand, onder slechte weersomstandigheden, de eerste troepen: de divisie van generaal Fraser, in het totaal worden zo'n 17.000 man aan land gezet.

Ze worden onder vuur genomen door de Hollandse artillerie van fort den Haak, maar reeds na enkele schoten geeft Generaal Bruce opdracht terug te trekken naar Veere, het fort Den Haak wordt vernield en de tweede compagnie moet de aftocht dekken. Fraser neemt daarop het fort in.

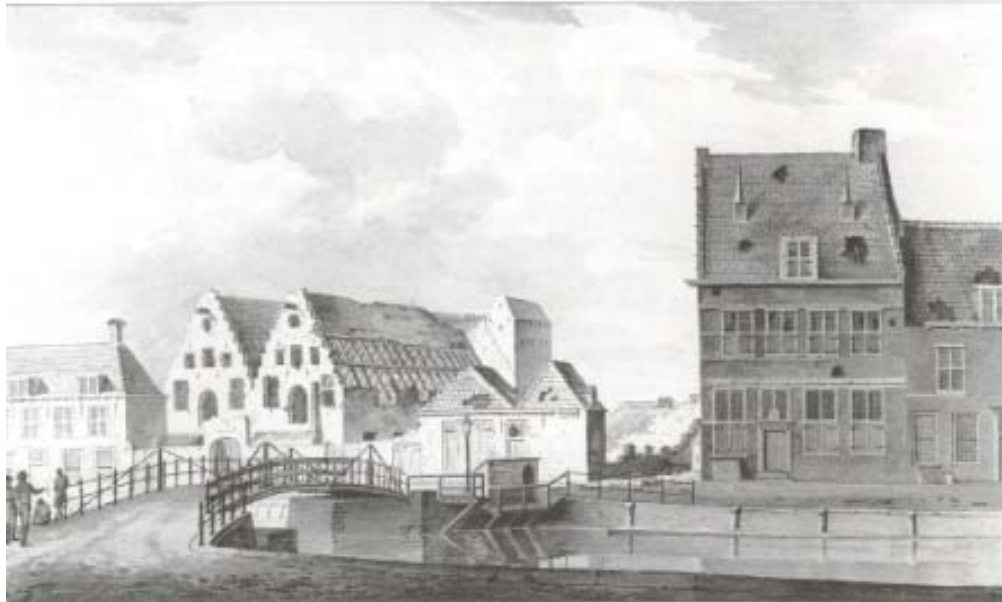
Ook generaal Osten kan niet veel uitrichten, twee compagnies Pruisen lopen over naar de vijand en na het sneuvelen van een van de Zeeuwse boeren, die gevorderd waren om het geschut te trekken, sloegen de anderen op de vlucht. Er bleef Osten niets anders over dan zich terug te trekken naar Serooskerke.

De belegering van Veere

Het Engelse 71 regiment onder commando van luitenant-kolonel Pack trekt richting Veere en sommeert in de ochtend van de 31^e de stad zich over te geven.

Het garnizoen van Veere bestond uit de 5^e en 6^e compagnie onder leiding van luitenant-kolonel Bogaert, samen met de teruggetrokken troepen van generaal Bruce zo'n 600 man, waarbij zich op 31 juli kapitein Rook en 23 artilleristen van de 2^e compagnie artillerie uit Westkapelle voegden. De belegering van Veere begint in de vroege ochtend van 31 juli. Bogaert had de burgerwacht gemobiliseerd en sloot de haven af door een Franse brik te laten zinken, de bemanning en het geschut ervan werden ingezet om de stad te verdedigen. Het stadsbestuur was bijeengekomen om over het Engelse bevel tot overgave te vergaderen en gaf Bogaert te kennen dat men wilde capituleren. De overste wilde echter niet toegeven aan de wens van het gemeentebestuur en stuurde de burgerwacht naar huis. Op de weigering tot overgave namen Engelse kanonneerboten de stad onder vuur. Het bombardement duurde tot zes uur 's avonds en werd stopgezet wegens de felle wind en hevige zeeegang. Twee kanonneerboten waren door de Veerse verdediging tot zinken gebracht maar de toestand was toch onhoudbaar. De munitie voor de 12 ponders was op en van de overige stukken waren vijf kanonnen en een houwitser volledig uitgeschakeld. Om half elf 's avonds begonnen de onderhandelingen tot overgave, die om 4 uur 's morgens ondertekend werd. Overste Bogaert en 519 manschappen trokken met militaire eer de stad uit en werden krijgsgevangen gemaakt, een honderdtal soldaten waren in de nacht over het water ontsnapt.

De belegering had 4 doden en 5 zwaargewonden gekost, onder de burgers waren geen slachtoffers gevallen, maar de schade aan huizen en gebouwen was groot.

Het zwaar beschadigde Arsenaal van Veere na het bombardement in 1809

Verloop van de verovering van Walcheren

Bruce begeeft zich de dertigste om tien uur 's avonds naar het Sloe. Hij steekt om 4 uur in de morgen van de 31^e met de daar aanwezige troepen, zo'n 250 man, het Sloe over naar Zuid Beveland. Voorposten bij het Sloe, Wissenkerke, Kattendijk, Wemeldingen en Ierseke worden bezet, terwijl de generaal zelf kwartier maakt te Borssele. De 1^e augustus 's morgens bevinden zich 541 man op Zuid Beveland.

De Engelsen trekken op naar Middelburg. Enkele notabelen met een officier van de burgerwacht en een trompetter hadden bij Breezand contact gezocht met de Engelse legerleiding om een capitulatie te regelen. Middelburg zou door de Engelsen als een 'open stad' beschouwd worden en gevrijwaard blijven van oorlogshandelingen. In de ochtend van 1 augustus werd de stad bezet.

Rond het middaguur van de 31^e zijn alle Engelse eenheden voor de verovering van Walcheren geland. Ze zijn verdeeld over vier divisies onder leiding van generaal Coote. De rechtervleugel o.l.v. generaal Graham bevond zich bij Meliskerke, het centrum onder generaal Paget bij Grijskerke, de reserve met generaal Houston bij st. Laurens en de linkervleugel met generaal Fraser had zich bij het 71^e bij Veere gevoegd.

De rechtervleugel trok de volgende dag 's morgens vroeg naar Zoutelande en langs de duinen richting Vlissingen. De drie compagnieën artilleristen die de kustbatterijen bij Westkapelle en Zoutelande bemanden waren zo verrast door de snelle opmars, dat ze zonder slag of stoot werden gevangen genomen, de eerste tegenstand ondervond Graham bij de batterij Dishoek, waar de kanonnières versterking hadden gekregen van een detachement van het 3e bataljon Pruisen. Na een hevige schermutseling lieten de kanonnières hun stukken in zee rijden en trokken zich samen met de Pruisen terug naar de redoute bij de Nolle. Rond zes uur 's avonds zette Graham zijn cavalerie in om de redoute in te nemen, hetgeen de Fransen op behoorlijke verliezen kwam te staan. Samen met de manschappen van de batterijen Dishoek en Vijgeter en de Pruisen trok men zich in de stad terug. De centrumtroepen van generaal Paget trokken, op enkele kleine schermutselingen na, zonder problemen via Koudekerke naar West Souburg. Onderweg hadden ze ongeveer 200 krijgsgevangenen gemaakt.

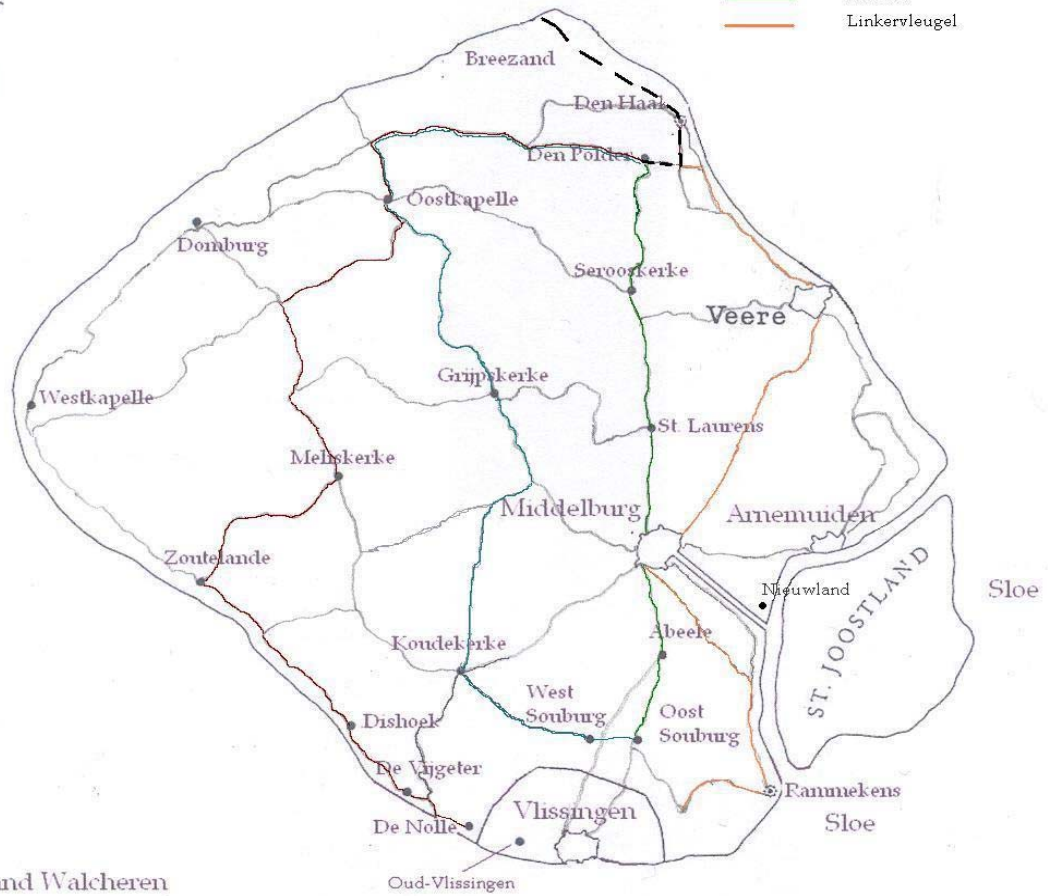
De reserve divisie trok via Middelburg richting Oost Souburg, maar bij Abeele stootte zij op de hoofdmacht van generaal Osten. Bij Abeele stonden drie kanonnen, bij Oost Souburg lag het Ierse en Koloniale bataljon met nog twee kanonnen. Bovendien werden de Engelsen onder vuur genomen door het 2^e bataljon Pruisen, dat zich ten oosten van Abeele bevond. De Engelsen leden zware verliezen en verloren vijf kanonnen. Houston kon Oost Souburg pas innemen nadat het Koloniale bataljon was gevlucht toen dat dreigde ingesloten te worden door de komst van Paget in West Souburg. Nadat een vijftigtal huizen in Oost Souburg in brand waren gestoken om de vijand geen kans tot beschutting te geven, trokken de Franse troepen zich terug tot tegen de versterkingen van Vlissingen. Het stadsgeschut belette een verder optrekken van de Engelse eenheden.

Na de inname van Veere was generaal Fraser richting fort Rammekens getrokken en om tien uur 's avonds van de 1e augustus was het fort ingesloten. Er werd zware artillerie aangevoerd om het fort te bombarderen en de Fransen probeerden deze stukken onder vuur te nemen. Sluipschutters van de Britse infanterie maakten het de kanonnières onmogelijk om hun stukken te bemannen. Na een belegering van enkele dagen, gaf kapitein Wounier zich met zijn manschappen over.

Heel Walcheren was nu bezet, de verliezen aan Engelse kant bedroegen 300 man, de Franse eenheden hadden ongeveer 500 man verloren, net als de Hollandse troepen.

Optrekken Engelse troepen

- - - Alle troepen
- Rechtervleugel
- Centrum
- Reserve
- Linkervleugel

Het eiland Walcheren

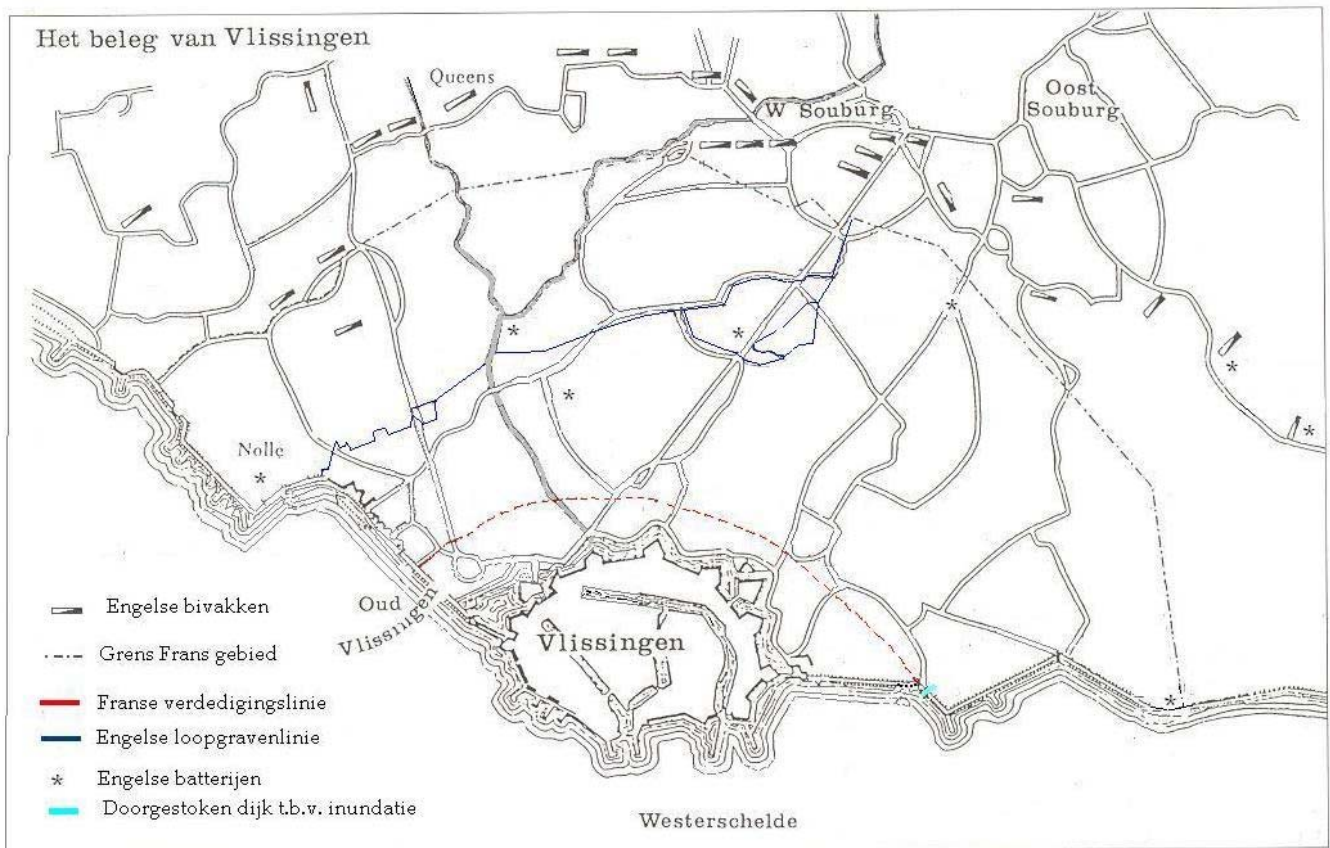
Het optrekken van de Engelse troepen

Engels mortiervuur op Vlissingen

De belegering van Vlissingen

Nu de Engelse troepen Walcheren bezetten, ontstaat er tussen de Britse bevelhebbers een discussie over het verder verloop van de campagne. Lord Strachan wil direct doorstoten naar Antwerpen maar Lord Chatham is van mening dat eerst Vlissingen moet worden veroverd om zo de doorvaart op de Westerschelde te kunnen controleren. Chatham, als opperbevelhebber, volgt zijn eigen mening en Vlissingen wordt ingesloten. De voorbereidingen voor een belegering beginnen en tussen 3 en 8 augustus worden 6 batterijen aangelegd. Ondertussen is het Vlissingse garnizoen vanuit Cadzand, onder de ogen van de Engelsen, met ruim 2500 man versterkt¹⁶. De Engelsen slagen er pas op 7 augustus in de Schelde af te sluiten. De Engelse troepen op Walcheren waren ondertussen ook versterkt, de divisie van generaal Grosvenor was op 2 augustus aan land gezet. Het totaal van de troepen was nu 21654 man aan Engelse zijde en ruim 7000 man als garnizoen van Vlissingen.

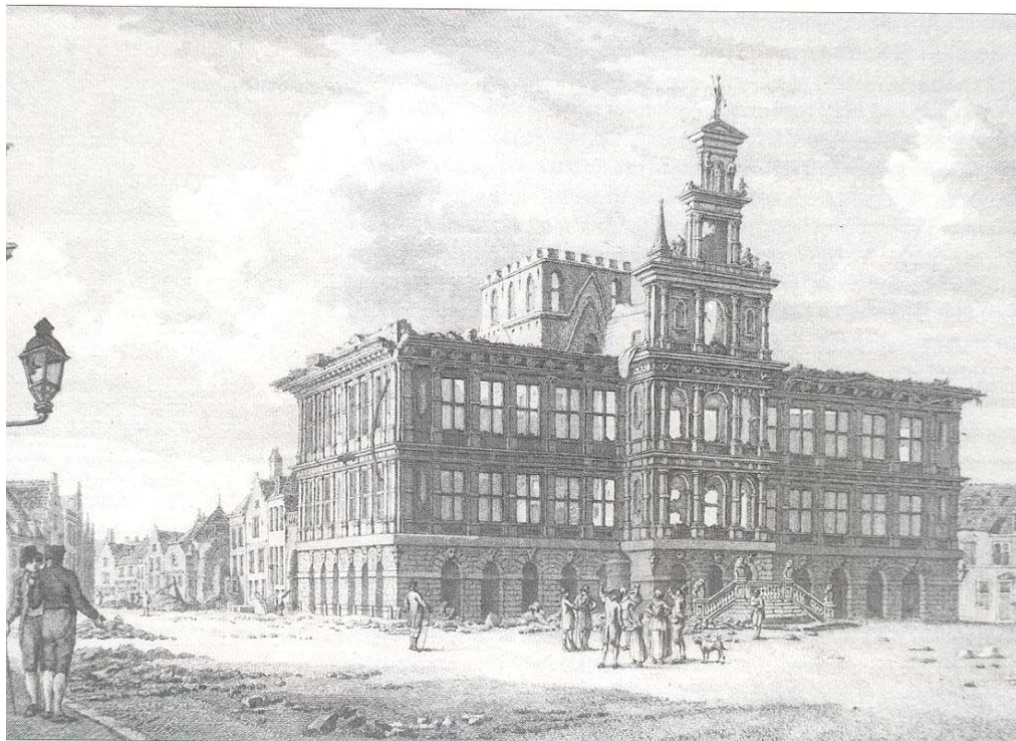

Generaal Monnet reorganiseert zijn troepen, de eenheden buiten de wallen worden opgedeeld in twee demi-brigades : een rechtereuleugel bestaande uit eenheden van het 65^e regiment van linie en het 3^e Pruisische bataljon onder leiding van luitenant-kolonel Gauthier en een linkereuleugel bestaande uit een mengeling van eenheden onder leiding van luitenant-kolonel Serier, de resterende Franse troepen verblijven binnen de stadswallen. Er ontstaat een soort patstelling, de Engelse troepen graven zich in en stellen zwaar geschut op, aangevoerd via de haven van Veere, en ook de Fransen versterken hun posities. De 7e augustus besluit Monnet een uitval te wagen met als doel de Engelse batterij bij de Nolle. Overste Bockmann zou met 300 man 'Chasseurs Rentrés' langs de zeedijk optrekken, overste Bouis met het koloniale bataljon zou het Koudekerkse voetpad volgen en parallel met hun zou op de rechtereuleugel overste Serier met 300 man van het 48e regiment van linie oprukken. Het 2e Pruisische bataljon werd in Oud-Vlissingen in reserve gehouden. De gevechten duurden ongeveer drie uur en de Fransen worden teruggedreven en verliezen ongeveer 500 man, aan Engelse zijde zijn de verliezen ongeveer 200 man. Het moraal onder de Franse eenheden daalt nog verder en Monnet besluit op 10 augustus de dijken door te steken en de streek rond Vlissingen onder water te zetten. Door het openen van sluizen en het warme weer, waardoor veel water verdampt, had de inundatie niet het gewenste effect.

Het eigenlijke beleg van Vlissingen begint op 13 augustus, de aangelegde batterijen, bewapend met 14 mortieren, 16 houwitseren, 10 zesendertigponders en twintig andere stukken, openen het vuur, ondersteund door een aantal schepen. Ook tijdens dit vuurgevecht gebruiken de Engelsen Congreve raketten.

Het bombardement gaat de hele dagdoor en heeft op de stad een verschrikkelijke uitwerking. Als de avond valt is er een korte vuurpauze, maar in de vroege ochtend van de 14^e begint het bombardement opnieuw. Zeven linesschepen zeilen in de ochtend de Schelde op en openen ook het vuur op de stad. Tegen vier uur is er wer een

vuurpauze en sommeert Lord Chatham de stad zich over te geven. Monnet weigert echter en het bombardement wordt rond zes uur weer hervat en gaat de hele nacht door. In de avond en nacht van de 14^e augustus vallen de Engelsen de Franse eenheden in Oud-Vlissingen, buiten de wallen van de stad, aan. Delen uit het 71^e, 36^e en het KGL onder aanvoering van luitenant-kolonel Pack slagen er na hevige gevechten in de Fransen in de stad terug te dringen, aan Engelse zijde zijn de verliezen vijf officieren en 30 manschappen en de Fransen verliezen ongeveer 100 man. Generaal Monnet beseft na dit verlies dat langer verzet zinloos is en in de vroege uren van de 15^e augustus geeft hij de stad over.

Het stadhuis van Vlissingen na het bombardement, alleen de buitenmuren staan nog overeind
Ook het hele archief werd door brand verwoest.

De gevolgen van het bombardement zijn desastreus: onder de burgers vallen 46 doden en ontelbare gewonden, meer dan 2000 soldaten zijn gedood, vermist of gewond, ruim 60 huizen, waaronder de Oostkerk, de Franse kerk en het stadhuis met archief, branden volledig af en een groot aantal anderen worden zwaar beschadigd. Volgens overlevering zouden er maar 20 huizen onbeschadigd zijn gebleven. Het garnizoen mag met krijgseer de stad uittrekken, maar wordt buiten de stad krijgsgevangen gemaakt en naar Engeland gevoerd.

De Noordstraat in Vlissingen eind augustus 1809

De landing op Zuid Beveland.

De 31^e juli, tegen drie uur 's middags, landen Engelse versterkingen (± 7000 man) bij Kattendijk en Wemeldingen op Zuid-Beveland. Generaal Bruce geeft opdracht de batterijen bij Hoedekenskerke en Baarland te vernielen en terug te trekken naar het fort Bath. Luitenant-Kolonel van der Vlist van de batterij Borssele krijgt bevel de batterij te vernielen en via de zeedijk naar Waarde te trekken en daar een kleine batterij op te werpen. Van de Vlist scheept echter zijn mannen in kleine bootjes in en komt met een klein aantal manschappen de 2^e augustus bij fort Bath aan, de anderen zijn spoorloos. De 4^e compagnie wordt bij Kruiningen geplaatst om de voorhoede te vormen. Zij worden de 2^e augustus 's morgens om drie uur aangevallen en krijgsgevangen gemaakt. Bruce trekt zich met de resterende troepen terug op fort Bath, waar 80 mariniers aanwezig waren. In totaal heeft hij nu nog 397 man, waaronder 112 artilleristen.

Het Franse flottielje dat voor fort Bath voor anker lag, trekt zich terug achter de forten Lillo en Liefkenshoek. De Hollandse troepen krijgen bevel het fort in verdediging te brengen en op de dijk aan de Westerschelde een epaulement aan te leggen bewapend met 2 houwitsers. De landzijde van het fort wordt versterkt met drie 24 ponders en twee houwitsers, zo kan men de vijand met kruisvuur bestoken en de opmars vertragen.

In de middag roept Bruce echter de officieren bij elkaar en geeft opdracht het fort, na het vernietigd te hebben, te evacueren en naar Bergen op Zoom terug te trekken. Sommige officieren protesteren, de bevelen van de koning waren duidelijk: Zuid Beveland moest zo lang mogelijk verdedigd worden om de Fransen in Antwerpen en de Hollanders in Brabant de gelegenheid te geven zich te versterken. Bruce trekt zich niets aan van de protesten en blijft bij zijn bevelen, hiervoor zou hij zich later voor een krijgsraad moeten verantwoorden.

Engelse troepen bezetten de restanten van fort Bath, zij kunnen Antwerpen zien liggen, maar het opperbevel besluit eerst de stad Vlissingen in te nemen en de troepen worden teruggeroepen. In de daarop volgende dagen consolideren de Engelsen hun posities. Een deel van de Engelse vloot zeilt de Westerschelde op en gaat ter hoogte van fort Bath voor anker.

Tijdens de bezetting van Zuid Beveland zeilt een deel van de vloot naar Schouwen en Duiveland en gaan daar aan land. Een vertegenwoordiging van de Engelsen sluit een overeenkomst met de burgemeester van Zierikzee die de eilanden van het Koninkrijk zal isoleren met als tegenprestatie geen bezetting en plunderingen.

Begin september trekken de Engelsen hun troepen terug, Lord Chatham laat 18.000 man op Walcheren achter, de rest gaat terug naar Engeland.

Hollandse troepen bezetten opnieuw het fort Bath en ook de vloot komt terug in de Zeeuwse wateren.

De reactie in Holland en Frankrijk

Nadat de minister van oorlog, Krakenhoff, de 29^e juli, het bericht over de dreigende landing op Walcheren had ontvangen, nam hij de volgende maatregelen.

Omdat men niet zeker was war de koning zich bevond, stuurde hij een bode naar het Loo, die terugkwam met het bericht dat de koning zich in Aken bevond.

Hierop ontbood hij de commandant van de Koninklijke Garde, generaal Tarayre, voor overleg en kwam met hem overeen dat de Garde en de beschikbare Hollandse troepen op bevel van de minister zich naar Bergen op Zoom zouden begeven. De gemeenteraad van Bergen op Zoom kreeg opdracht de stad in staat van verdediging te brengen en de 'generaal der subsistentieën' moest zorgen dat een voorraad van twee maanden voor zesduizend man naar Bergen op Zoom gebracht zou worden. Aan de minister van Binnenlandse Zaken werd het verzoek gedaan de gewapende burgerwacht van de steden Bergen op Zoom, Breda, Geertruidenberg, Willemstad, Gorkum en Utrecht aan generaal Tarayre beschikbaar te stellen voor het uitoefenen van politiediensten en konvooibegeleiding. Generaal Tarayre zelf werd verzocht zich met zijn generale staf in Geertruidenberg te vestigen. Een schrijven met de genomen maatregelen werd naar Aken gestuurd, waarop de koning zijn goedkeuring aan de genomen maatregelen gaf en aankondigde onderweg te zijn naar Amsterdam. Op 2 augustus, in de ochtend, kwam de koning daar aan en na overleg met de minister, besloot hij zich met hem naar Breda te begeven, waar hij de 5^e aankwam.

Daar vernam hij dat generaal Bruce fort Bath reeds had verlaten, een uitgebreid rapport over het optreden van de generaal ontving hij pas de 9^e augustus uit handen van Kapitein Mathias, aide de camp van de generaal Bruce. Hierop werd in opdracht van de koning door generaal Tarayre vanaf de Franse grens een verdedigingslinie aangelegd: Tholen werd bezet, Willemstad in staat van verdediging gebracht en het fort de Leur bij Steenberg bemand. De koning neemt het bevel over het Hollandse leger op zich en stelt Maarschalk Dumonceau aan als militair commandant. Het leger wordt in twee afdelingen en een reserve ingedeeld. De eerste afdeling bestaat uit twee brigades, de eerste brigade omvat het regiment grenadiers, de tweede het derde regiment van linie; de tweede afdeling heeft eveneens twee brigades: de eerste bestaat uit het 3^e regiment jagers, een compagnie grenadiers van het vierde regiment en eenzelfde compagnie van het vijfde regiment, de tweede brigade is samengesteld uit het 2^e regiment huzaren. De reserve wordt gevormd door het regiment Kurassiers van de Garde, de adelborsten en karabiniers van de lijfwacht te voet en de rijdende artillerie. De totale sterkte van het leger in Brabant aanwezig kan gesteld worden op zo'n 6000 man.

In het door de Fransen ingelijfde deel van de Zuidelijke Nederlanden worden de troepen ook versterkt, Napoleon geeft Bernadotte 12 augustus opdracht 60000 man Nationale Garde uit de vijftien westelijke departementen op te roepen, om de westelijke noordgrens te verdedigen, waarvan de helft in tweede linie. Axel, Gent en Sluis worden in staat van verdediging gebracht.

Generaal Bernadotte klaagt echter dat de Nationale Garde niet effectief is, ze zijn slecht geoefend en bewapend en lopen slechts de geoefende eenheden in de weg. Napoleon reageert met het bevel er twee nieuwe legerkorpsen uit te vormen, geen offensieve initiatieven te nemen, maar de nadruk te leggen op training en opleiding.

Het eerste korps krijgt de naam : l'Armée de la Tête de Flandres met maarschalk Moncey als commandant en als taak de linkeroever en het eiland Cadzand te verdedigen.

Het tweede, l'Armée d'Anvers, staat onder bevel van maarschalk Bernadotte en moet Antwerpen verdedigen en de verbinding tussen Antwerpen en Bergen op Zoom in stand houden.

Op 29 augustus zijn er aan de oevers van de Schelde 52274 manschappen verzameld, waarvan bijna 31000 bestaat uit Nationale Garde, men verwacht nog 17883 man, waarvan 8000 Nationale Garde.

Op 15 september is de samenstelling van de korpsen definitief rond: l'Armée de la Tête de Flandres met als hoofdkwartier Gent bestaat uit drie divisies en l'Armée d'Anvers heeft vier divisies.

Op 23 september worden beide korpsen samengevoegd tot het l'Armée du Nord waarover maarschal Bessières als bevelhebber wordt aangesteld.

De Zeeuwse Koorts

De bezetting van Zeeland duurt echter niet lang. Tegen het einde van augustus waren al 10.000 man geveld door ' Zeeuwse koorts'. Artsen spreken in hun rapporten over : ' een met tussenposen terugkerende koorts waarvan een patiënt in coma kan raken en van totale uitputting overlijdt'.

Over de Zeeuwse koorts is veel gespeculeerd, maar wat de ziekte precies inhoudt is niet helemaal duidelijk..

De symptomen waren zware koorts en ernstige darmstoornissen samengaand met een gevoel van lusteloosheid en moedeloosheid. Velen verklaren de ziekte als een vorm van malaria, maar de in Zeeland voorkomende vorm van die ziekte was niet dodelijk, ook wordt het inademen van de gassen van rottend organisch materiaal in de moerassige velden als koortsverwekker genoemd.

De vermoedelijke doodsoorzaak van de ziekte moet waarschijnlijk worden toegeschreven aan een combinatie van bovengenoemde factoren, samen met uitbarstingen van tyfus en dysenterie. Het is onjuist om te denken dat alleen de Engelsen leden aan de ziekte, tussen 1807 en 1810 was het de doodsoorzaak van ongeveer 100 inwoners van Middelburg. Ook onder de soldaten van het Vlissingse garnizoen waren veel slachtoffers. Dat het op het Engelse leger zo'n grote uitwerking heeft gehad, kan men aan verschillende factoren toeschrijven nl. het slechte, brakke drinkwater, het vochtige klimaat en de hoge vochtigheidsgraad in de zomer. Door de ongemakken van het in de open lucht bivakkeren in deze ongezonde omgeving , eenzijdig voedsel, besmetting met de Zeeuwse koorts en de ontstekingen van de vele muggenbeten, werd de weerstand van de soldaten afgebroken, met het bekende gevolg.

Op 29 augustus besluit een Engelse krijgsraad de troepen uit Zuid en Noord Beveland terug te trekken en op Walcheren te concentreren. Begin september zijn deze bevelen uitgevoerd, een bezettingsmacht blijft op Walcheren achter, de anderen keren terug naar Engeland. Het Engelse leger blijft tot december op Walcheren, zonder verdere actie te ondernemen, Eind december wordt toch besloten alle troepen terug te trekken. De inscheeping begint op 23 december en op 26 december zijn alle Engelse troepen uit Zeeland verdwenen.

De Marine activiteiten

De sterkte van de Hollandse Marine in de Koninkrijkperiode was niet geweldig. De grotere linesschepen en fregatten waren verdeeld in diverse eenheden en verspreid over de havens van Holland. Zoals we zagen viel Vlissingen onder het Franse keizerrijk en vormde met Antwerpen de basis van de Franse marine.. Eind juli , net voor de aankomst van de Britse vloot, kwamen veertien schepen van het Vlissingse flottielje vanuit Boulogne in de thuishaven aan, hiertoe behoorde onder meer het fregat Vriesland en de korvetten Isis en Ajax. Toen de Engelsen bij Walcheren aankwamen voeren zij met de Franse vlooteenheden richting Antwerpen en gingen voor anker bij het fort Lillo.

Na de landing in Walcheren volgde een aantal bevelen van de koning teneinde Holland tegen de Engelsen te beschermen.

Maarschalk de Winter werd aangesteld als opperbevelhebber over de marine-eenheden in het zuidelijk departement en diens rechterhand aldaar, vice-admiraal Kikkert, kreeg opdracht zoveel mogelijk schoeners en andere vaartuigen in dienst te brengen. Ook de werving van bemanning werd opgevoerd en er werd zelfs een premie voor vrijwilligers ingesteld : 50 gulden voor bevaren manschappen en 25 gulden voor onbevaren rekruten. Schout bij Nacht Verdooren, bevelhebber van de maritieme verdediging van Amsterdam, kreeg opdracht schepen te huren en te bewapenen.

De linie- en andere grote schepen die in Hellevoetsluis lagen kregen opdracht naar Willemstad en De Kil¹⁷ op te zeilen; voorraden en scheepsbehoeften werden vanuit Hellevoetsluis naar Rotterdam overgebracht.

Schout bij Nacht Lemmers, commandant van de eenheden in Texel en Den Helder, kreeg opdracht de kanonnières van de linieschepen Kroonprins en Rotterdamsche Handel, naar den Helder te verplaatsen, zodat zij de batterijen daar konden bemannen. De schepen moesten zich naar de Vlieter¹⁸ begeven.

Vanuit Hellevoetsluis was Schout bij Nacht Ruysch met alle beschikbare kanonneerboten naar het Zijpe gevaren, waar hij op versterking wachtte. Kolonel Ouwens en Luit. Kol. Francken, die met twee divisies kanonneerboten voor Zierikzee en het Brouwershavense Gat gelegen hadden, voegden zich daar bij hem.

Luit. Kol. Ossewaarde, die tijdens de landing met zijn divisie voor Veere was gaan liggen teneinde die stad te kunnen ondersteunen, stuurde de opperluitenanten Kooymans en Sai naar de Zandkreek¹⁹. Zelf kreeg hij van luitenantgeneraal Bruce opdracht naar het Sloe²⁰ te varen om het overzetten van zijn terugtrekkende troepen te beschermen. Na de inname van Veere wilde Ossewaarde via Vlissingen en de Westerschelde zich bij de Franse vloot voor Antwerpen voegen, maar Engelse schepen voeren door de Wielingen stroomopwaarts, zodat hij besloot via de Zandkreek, Bergen op Zoom en het fort Bath naar Antwerpen te gaan.

Engelse eenheden probeerden hem dat te beletten, maar het lukte hem om met veertien kanonneerboten naar het Thoolse Gat te komen. Vanwege hun diepgang moesten twee schepen, de schoener Banckers en de hoeker de Maasnymf, in het Sloe achterblijven, zij werden in opdracht van opperluitenant Stoet in brand gestoken, zodat ze niet in handen van de vijand konden vallen. Ossewaarde, ziende dat het fort Bath ook door de Engelsen was ingenomen, zeilde naar het Zijpe en voegde zich bij de eenheden van Ruysch.

De 10^e augustus bestond de zeemacht van Ruysch uit 44 kanonneerboten die samen met een aantal kleinere vaartuigen in staat was de Engelsen het verder opzeilen van de noordelijke Zeeuwse wateren te beletten. Ruysch kreeg echter van de koning opdracht met zijn vloot naar Tholen te zeilen. Daar aangekomen kreeg hij bevel met al zijn schepen naar Bergen op Zoom te varen, alwaar de kanonneerboten werden opgelegd. De Schout bij Nacht en het merendeel van zijn officieren en manschappen moesten naar Willemstad om daar een tweede flottielje te bemannen. De commandant van de Hollandse schepen bij fort Lillo kreeg opdracht zijn kanonneerboten naar Bergen op Zoom te laten zeilen. Onder leiding van kolonel Gerbrands werd de tocht ondernomen. Nog bij fort Lillo raakte een vaartuig vast en moest achterblijven, de overige dertien moesten, om buiten het bereik van het geschut van fort Bath te blijven, zich buiten de gebruikelijke vaarwateren begeven, hetgeen resulteerde in het aan de grond lopen van 11 boten, slecht twee bereikte direct Bergen op Zoom. De andere dag kwamen bij het volgende hoog water nog vier schepen binnen, maar de rest moest als verloren worden beschouwd. Zij werden door de bemanningen in brand gestoken, die daarop veilig Bergen op Zoom bereikten. Bij Willemstad verzamelden zich een aantal schepen vanuit Hellevoetsluis o.a. het linieschip de Koninklijke Hollander, het korvet de Lynx en een aantal kanonneerboten. Westelijker, ter hoogte van Oost-Duiveland, lag nog een divisie bestaande uit de schoener de Krekel, het galjoet de Meeuw en zeven kanonneerboten. Het bevel over al deze troepen werd opgedragen aan Schout bij Nacht Ruysch, als commandant over de divisie bij Oost-Duiveland werd kolonel Twent aangesteld.

Op 16 augustus kwam het tot een treffen, een Engels flottielje, bestaande uit twee grote brikken, een kotter en nog ongeveer 25 andere vaartuigen zoals peniches en barkassen, merendeels uitgerust met een caronnade²¹ voorop en twee draaibassen²² achter, ieder bemand met ongeveer 50 koppen voer om half zes 's morgens van de Keeten²³ het Zijpe op, het tij en de wind meehebbende. Kolonel Twent gaf de divisie opdracht het anker te lichten en, gezien de overmacht, zich strijdend terug te trekken op Willemstad, de boeien zoveel mogelijk vernielend. Luitenant van Leeuwen was de vorige dag met een kanonneerboot met voorraden bij de divisie aangekomen, op weg naar Bergen op Zoom, en lag voor anker in het Slaak²⁴. Zijn poging om zich bij de divisie te voegen mislukte en hij liep vast op een zandbank. Daar werd hij door 4 vijandelijke vaartuigen aangevallen en moest zijn boot in brand steken.

Een van de Engelse brikken liep ook aan de grond, waarop het andere voor anker ging. De kotter en kleinere vaartuigen bleven de divisie achtervolgen en er ontspoon zich een levendig gevecht. Bij het naderen van een nog smallere vaargeul moest ook de kotter afhaken. Het gevecht duurde tot half negen, de Hollandse divisie verloor verder geen schepen, de Engelsen echter drie stuks. Na verlies van het derde vaartuig en de verandering van tij, beëindigden de Engelsen het gevecht en trokken zich terug. Kolonel Twent gaf opdracht hen te achtervolgen, maar de schade aan tuig en want was op de meeste schepen te groot en men ging in de Krammer voor anker. Bij het nieuwe opkomende tij trok de divisie zich verder terug naar Willemstad.

Door de afwezigheid van Hollandse schepen verzamelden zich in de tweede helft van augustus een aantal schepen van de Engelse vloot op het Zijpe en de Krammer tot bij de monding van de Dintel, waaronder naast kleinere vaartuigen, een aantal fregatten en brikken.

Maarschalk de Winter werd op 19 augustus op aandringen van Napoleon door de koning vervangen door Maarschalk Ver Heull.

De Engelsen bezetten nu ook het eiland Goeree, maar verlieten dat begin september weer. Ook het merendeel van de Britse landmacht trekt zich dan op Walcheren terug, de vloot gaat voor anker bij Vlissingen en Veere.

Maarschalk Ver Heull geeft, als dit bekend wordt, zijn vloot opdracht zich klaar te maken om op te zeilen.

Luitenant-kolonel Ossenwaarde wordt met twee divisies vooruitgestuurd, zelf volgt hij met zijn vlaggenschip 'de Koninklijke Hollander' enige dagen later en voegt zich bij hem bij de Keeten. Uit Bergen op Zoom komt Schout bij Nacht Ruysch met 16 kanonneerboten. Zierikzee wordt weer in bezit genomen en Ver Heull verdeelt zijn schepen over een aantal strategische posities: de divisie onder kolonel Twent controleert het Zijpe, majoor Valkenburg zeilt

met een andere divisie naar de Keeten, Schout bij Nacht Ruysch neemt posities in bij Strijhenham²⁵, luitenant-kolonel Ossenwaarde gaat met twee divisies voor anker in de bocht bij Yerseke en een divisie vaart naar fort Bath, dat weer door Hollandse troepen is bezet. De eenheden blijven op deze posities tot het moment dat de Engelsen zich volledig hebben teruggetrokken. Buiten enkele schermutselingen tussen kleine eenheden, zijn er geen vijandelikheden tussen de beide vloten.

Conclusie

De campagne in Zeeland kent slechts verliezers.

Van de ruim 39000 man Engelse troepen die aan de invasie hebben deelgenomen is een groot aantal gestorven, de verschillende bronnen lopen nogal uiteen, men noemt getallen tussen 4000 en 7000, waarvan slechts een klein deel door oorlogsgeweld (tussen 100 tot 300)!

De anderen zijn overleden aan de gevolgen van de Zeeuwse koorts, begin 1810 stonden nog een kleine 12000 man te boek als lijdend aan de ziekte en zelfs twee jaar later waren er nog veel soldaten zo verzwakt door de ziekte, dat Wellington bij een verzoek om versterking duidelijk vermeldde dat hij geen troepen wilde die in Zeeland gediend hadden.

Aan Franse kant verloor men in totaal zo'n 10000 man, waarvan het grootste deel als krijgsgevangenen naar Engeland zijn afgevoerd.

Vlissingen was als stad nagenoeg verwoest, wat nog bruikbaar was na het bombardement, werd door de Engelsen bij hun terugtocht eind december grondig vernietigd. Voor het herstel van de geleden schade stelde Frankrijk per Keizerlijk Decreet op 15 mei 1810 een bedrag van 2 miljoen Franse Francs beschikbaar, waarvan ruim 80 % bestemd was als schadevergoeding aan particulieren.

De invasie had ook gevolgen voor het Koninkrijk Holland, Lodewijk Napoleon had bij zijn broer het laatste restje krediet verspeeld, hetgeen resulteerde in een inlijving bij het grote keizerrijk op 10 juli 1810.

Jan Bogers

2008

Bronnen

- Kraijenhof, Luit.Gen. Baron ' Bijdragen tot de Vaderlandsche Geschiedenis van de belangrijke jaren 1809 en 1810' ; Nijmegen, 1831
- Dijkshoorn, J. van, 'De landing der Engelschen in Zeeland', Vlissingen 1809
- Hoek, S. van, 'Geschiedkundig verhaal van de landing der Engelschen in Zeeland. In het jaar 1809', Amsterdam 1820
- Bond, G.C., 'The grand expedition', Athens, Georgia 1979
- Lammens, Adriaan François (Maire de la ville), 'Rapport des événements qui ont eu lieu avant pendant et après le bombardement, de la ville de Flessingue, depuis le 29 Juillet jusqu'au 26 Septembre 1809. Delivré au Gouvernement', Vlissingen 1810
- Deibel, J.H., 'De Engelschen in Zeeland in 1809', Middelburg 1809
- Geerts, Gerard A. 'Samenwerking en Confrontatie, de Frans-Hollandse militaire betrekkingen in de Franse tijd', Amsterdam 2002
- Uythoven, van, Geert " The French Garrison of Flushing 1809, (website Geert van Uythoven, 2004)
- Trinkle, N.C., 'Fiasco, 1809' (1984)
- Fleischman, Th., 'l'Expédition Anglaise sur le Continent en 1809', Mouscron 1973
- Vital-Durant, Dr. Gabriel, 'Été 1809, le désastre de l'île des Walcheren', website Consulat et Premier Empire, Les Campagnes
- l'Huillier, colonel André, 'Les Armées de la Tête des Flandres et d'Anvers, août - septembre 1809', Angers 1972
- Burnham, Robert, 'The British Expeditionary Force to Walcheren : 1809', web site Napoleon Series juni 2000
- Howard, Martin R., 'Walcheren 1809 : a medical catastrophe'. Artikel uit 'Doctors in conflict', uitgave jaar niet vermeld.
- Cadell, Lt.col. Charles, 'Campaigns by the 28th regiment since 1802, chapter III, Expedition to Walcheren', London 1835
- Pelet, 'Memoires des guerres de Napoleon en Europe de 1796 - 1815, chapitre X, expédition des Anglais contre les Bouches de l'Escaut', uitgeverij en jaar niet bekend
- Jonge, de Jhr. Mr. J.C., 'De geschiedenis van het Hollandse Zeewezen', 1862
- Gent, van, T., 'De Engelse invasie van Walcheren in 1809', Amsterdam 2001
- Stein, W., 'Walcheren in geographischer, statische rund militärischer Hinsicht betrachtet', Leipzig 1810

¹ Het in 1806 ingevoerde Continentale Stelsel behelsde een blokkade op de handel van Engeland met andere Europese staten. Dit zou desastreus zijn geweest voor de Hollandse economie, ware het niet dat Koning Lodewijk veel vrijstellingen verleende en nauwelijks toezicht hield op de naleving. Pas in 1808 sloot hij bijvoorbeeld de havens af voor schepen die niet uit landen van de bondgenoten kwamen.

² De 11^e november 1807 werd een overeenkomst tussen Napoleon en zijn broer gesloten, waarin regelingen werden getroffen ter verdediging van de Frans/ Hollandse kust. In het 6e artikel werd overeengekomen de stad en haven van Vlissingen met een grondgebied van 1800 'ellen straaals' door Holland werd afgestaan aan Frankrijk.

³ Louis Claude Monnet de Lorbeau, * Mougou (Deux-Sèvres) 1 januari 1766, † Parijs 8 juni 1819.

Hij voert het bevel over de burgerwacht van Sainte-Néomaye gedurende de jaren 1789 t/m 1792 en neemt 28 maart 1793, dienst als kapitein in het 36e bataljon van de departementen Deux-Sèvres en Charente.

In de jaren II, III, IV et V (1793 - 1796) neemt hij deel aan de campagnes in de Vendée. Door zijn moed valt hij op en verdient het vertrouwen van zijn superieuren.

Op 4 frimaire in het jaar IV (25 november 1795) wordt hij benoemd tot bataljonscommandant en de 5e thermidor (23 juli 1796) tot commandant van de 31e demibrigade.

Zijn eenheid wordt in het jaar V toegevoegd aan het Rijn leger, dat het jaar daarop Zwitserland binnentrekt. In het jaar VII trekt hij over de Sint Bernhard naar Italië, waar hij opnieuw opvalt door zijn moed en doortastendheid, hij wordt daarvoor op het slagveld tot brigadegeneraal benoemd.

Bij de belegering en overgave van de stad Mantoue wordt hij krijgsgevangen gemaakt op de 12e thermidor (30 juli 1799). Het jaar daarop keert hij terug naar Frankrijk en de regering bevestigt op de 26e vendémiaire van het jaar IX (18 oktober 1800) zijn rang van brigadegeneraal.

Op de 10e germinal van het jaar XI (31 maart 1803) wordt hij naar de Bataafse Republiek gestuurd. De Eerste Consul geeft hem op de 16e floréal (6 mei 1803) opdracht het bevel over Vlissingen en Walcheren op zich te nemen en deze in staat van verdediging te brengen.

Napoleon is zo tevreden over zijn werk, dat hij hem de 9e fructidor (27 augustus 1803) benoemt tot divisiegeneraal en op de 19e frimaire van het jaar XII (11 december 1803) onderscheidt tot commandeur in het Legion d'Honneur.

Monnet neemt vanuit Holland deel aan de campagnes van de jaren XI t/m XIV en wordt op 19 juli 1806 benoemd tot gouverneur van Vlissingen en Walcheren. Als op 29 juli 1809 de Engelse vloot voor de kust van Walcheren verschijnt, neemt hij de verkeerde beslissingen waardoor het niet te voorkomen is dat 19.000 Engelsen bij Breezand landen.

Na de belegering van Vlissingen wordt hij door de Engelsen gevangen genomen.

Napoleon gelast later een onderzoek en de commissie belast met dat onderzoek vindt hem schuldig aan lafheid en verraad en veroordeelt hem bij verstek ter dood.

In mei 1814 keert hij terug naar Frankrijk en verzoekt Lodewijk XVIII zijn veroordeling te vernietigen. De koning willigt zijn verzoek op 24 juli in, benoemt hem tot luitenantgeneraal en heft het beslag op zijn goederen op. Tevens geeft hij hem de titel van baron en benoemt hem tot ridder in de Orde van Sint Louis.

Na zijn terugkeer van Elba verordonneert Napoleon op 13 april 1815 dat Monnet uit het leger ontslagen dient te worden, maar die order wordt na de slag bij Waterloo op 1 augustus weer herroepen.

Hij wordt op 30 december 1818 gepensioneerd en sterft het jaar daarop.

⁴ 1^e regiment Pruisen :Deze bleken een onbetrouwbaar stelletje te zijn. Bij de landingen in Breezand worden twee Hollandse kanonnen buitgemaakt omdat de Pruisische troepen die ze moeten verdedigen vluchten en twee andere compagnies overlopen naar de Engelsen.

⁵ 1^e Bataljon 'Colonial' : Dit bataljon bestond uit soldaten die getekend hadden voor dienst in de Franse koloniën maar zich niet hadden gemeld. Zij werden als deserteur opgehaald en in dit 'strafbataljon' geplaatst. Ook andere 'conscrits' (dienstplichtigen), die zich niet hadden gemeld en opgepakt waren door de gendarmerie, maakten deel uit van deze eenheid.

⁶ Bataljon 'Chasseurs Rentrés' : Dit bataljon was samengesteld uit jagers die uit krijgsgevangenschap waren teruggekeerd en buitenlandse lichte infanterie soldaten die naar de Fransen waren overgelopen.

⁷ 5e, 6e 7e compagnie Hollandse Kanonnières: Zij bemanden o.a. de batterij in Dishoek. Toen de situatie onhoudbaar werd, vernagelden zij hun geschut, bleezen de kruittvoorraad op en trokken zich terug naar Vlissingen.

⁸ Afdeling 'Gardes-Cotes': Kustwacht . Zij bemanden de Vijgeeter batterij en vernagelden hun stukken voor naar Vlissingen terug te trekken.

⁹ De Burgerwacht verrichtte wacht- en andere hulpdiensten. Zij blusten ontelbare branden bij het Britse bombardement en onderscheidden zich in het bijzonder bij een mislukte uitval op 7 augustus door gewonde militairen, onder zwaar vuur, terug de stad in te halen.

¹⁰ En flute : schepen die onderbewapend zijn uitgerust, vaak slechts de halve bewapening.

¹¹ Sir Richard John Strachan werd geboren op 27 October 1760 als oudste zoon van marineofficier Patrich Strachan en Caroline Pitman. Hij nam dienst bij de marine in 1772 als onderluitenant. Na een aantal jaren in de Oost te zijn geweest, werd hij bevorderd tot tweede luitenant op 5 april 1779.

In 1783 kreeg hij zijn eerste eigen commando op de kottor Lizard en vier maanden later op het fregat Naiad.

Na steeds grotere schepen onder zijn commando te hebben gekregen, werd hij in 1799 kapitein van de Captain, een lineschip met 74 stukken.

In 1805 werd hij benoemd tot Schout bij Nacht, in 1810 tot vice-admiraal en tot admiraal in 1821.

Hij trouwde in 1812, kreeg geen kinderen en stierf in 1828 .

¹² John Pitt, Graaf van Chatham, 9 October 1756 - 24 September 1835 . Oudste zoon van William Pitt Sr. en oudere broer van William Pitt Jr.

Hij zat in diverse functies in de Tory regeringen van eind 18^e en begin 19^e eeuw. Gedurende de Napoleontische oorlogen had hij ook een militaire functie en was hij opperbevelhebber van de troepen die in 1809 in Walcheren landden. Van 1820 tot zijn dood in 1835 was hij gouverneur van Gibraltar. Hij trouwde met Mary Townshend, dochter van de 1st Baron Sydney, op 10 July 1783.

¹³ Pierre Jacques Osten wordt op 4 april 1758 in Menin, Oost Vlaanderen geboren en sterft in Hamburg in 1814 aan verwondingen die hij de 27^e februari van dat jaar op het eiland van Willemsburg, tussen Hamburg en Haaburg, opliep.

Omdat hij zich wilde verzetten tegen de overheersing van de Oostenrijkse troepen die de zuidelijke Hollanden bezet hielden, nam hij de 21 november 1789, als onderluitenant bij het 1^e regiment jagers, dienst in leger van de Verenigde Republiek. Deze eenheid was ingedeeld bij het Brabants leger onder Van der Mersch en door zijn positief gedrag werd hij 1 april 1790 bevorderd tot kapitein. Aangesproken door de idealen van de Franse revolutie, neemt hij ontslag uit het Staatse leger en vertrekt naar Frankrijk. Hij komt terecht in het Noord-leger en wordt op 3 augustus 1792 bataljonschef bij de Franse jagers. Bij het begin van de verovering van de Lage Landen commandeert hij op 1 januari 1793 twee bataljons jagers. Op 10 juli 1794 trekt hij, bevorderd tot brigadegeneraal, op naar Ath. Hij neemt deel aan de campagne in Holland en dient de jaren IV, V, en VI onder het bevel van o.a. Moreau. Hij biedt zijn diensten aan bij het Bataafse leger en dient hierin als brigadegeneraal gedurende de jaren VII, VIII, IX en X (1798-1801). In 1802 wordt hij verzocht weer dienst te nemen in het Franse leger om de Generale Staf te komen versterken, maar later dat jaar wordt hij weer naar de Bataafse Republiek gestuurd. Op 4 december 1803 ontvangt hij het Legion d'Honneur. Op 29 juli 1806 is hij nog steeds in Holland en hij wordt voorlopig militair commandant van Vlissingen en Walcheren benoemd op 20 november 1806. Het jaar daarop doet hij een dringend beroep op de bevolking van Walcheren om een burgerwacht te vormen om zich tegen een eventuele invasie door de Engelsen te kunnen verdedigen. Na de val van Vlissingen in 1809 wordt hij gevangen genomen en naar Engeland gebracht. Daar weet hij te ontsnappen en in een klein bootje het Kanaal over te steken. Na enige strubbelingen wordt hij weer in het leger opgenomen en op 26 september 1810 naar het Illyrie leger gestuurd, waar hij op 14 november 1811 benoemd wordt tot bevelhebber van de 17^e divisie. Op 17 januari wordt hij toegevoegd aan de 1^e divisie van La Grande Armee en maakt in 1813 deel uit van het bezettingsleger van het departement Bas-Rhin. 21 September 1813 wordt hij door de prins van Eckmühl, maarschalk Davout, aangesteld als gouverneur van het departement Bouche du Weser. Hij sterft in Hamburg in 1814.

¹⁴ Fort den Haak : net ten oosten van Breezand, het bestreek het Veerse Gat en de Roompot, nog steeds herkenbaar aanwezig.

¹⁵ Met Den Polder wordt waarschijnlijk Vrouwenpolder bedoeld.

¹⁶ Het totaal aantal manschappen was 2638. Het betrof o.a. de volgende eenheden : 8^e regiment provisoire (134 man), 48^e regiment van linie (1 bataljon = 640 man), 65^e regiment van linie (1 bataljon = 650 man) en 72 regiment van linie (detachement van 270 man), de resterende manschappen waren 'losse' compagnies samengesteld uit verschillende eenheden.

¹⁷ De Kil, een getijdewaargeul tussen het Hollands Diep en Dordrecht.

¹⁸ De Vlieter : een vaargeul oost van Den Helder waarlangs men via het IJsselmeer naar Amsterdam kon varen, ter hoogte van waar tegenwoordig het monument op de Afsluitdijk ligt.

¹⁹ De Zandkreek: een vaargeul tussen Noord-Beveland en Wolphartsdijk, toen ook nog een eiland.

²⁰ Het Sloe : de vaargeul tussen Walcheren en Zuid-Beveland

²¹ Caronnade: Kamerstukken van 6 à 9 kalibers lengte, gemakkelijk te bedienen en vooral als scheepsgeschut gebruikelijk en tot bewapening van het bovendek gebezigd. De oorspronkelijke C. kregen hun naam van de ijzergieterij te Carron in Schotland, zij hadden geen tappen, maar onder aan het bodemstuk een breed en sterk oog, tappenklos genoemd, waardoor een ijzeren bout gestoken werd, die in de pannen van het rolpaard rustende, de beide tappen verving. De gebruikelijke kalibers waren 36, 30 en 12 pond .

²² Kleine kanonnen van ½ tot 2 pond , gebruikt op schepen. Zij liggen op ijzeren affuiten 'mikken' genoemd en kunnen in elk verlangde richting gedraaid worden. Deze mikken rusten zelf weer op een verticale ijzeren as. Men gebruikte ze voor het bewapenen van kleine vaartuigen (sloepen, enz.) of op de boorden van grotere schepen.

²³ De Keeten: de vaargeul tussen Oost-Duiveland en Tholen

²⁴ Het Slaak : de vaargeul tussen Philipsland, Tholen en Nieuw-Vosmeer (Brabant)

²⁵ Strijenham: een plaatsje in het zuiden van het eiland Tholen, aan de Oosterschelde